

Recenzje

Stanisław Warzeszak, *Bioetyka w obronie życia człowieka*, Kraków, Petrus 2010, ss. 344.

Pojawienie się na rynku księgarskim kolejnej książki z zakresu bioetyki potwierdza fakt, że współczesna nauka i technika stanowią dzisiaj szczególny przedmiot uwagi i gorących dyskusji. Dzieję się tak ze względu na złożoność zagadnień etycznych, które zdominowały przede wszystkim mass-media, politykę i medycynę. Książka ks. Stanisława Warzeszaka, kierownika katedry bioetyki i ekoteologii w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, dobrze wpisuje się w aktualną debatę publiczną nad sensem współczesnego postępu w dziedzinie nauk przyrodniczych, biotechnologii i biomedycyny. Stanowi także przykład uważnego i żywego uczestnictwa chrześcijańskiego etyka w rozstrzyganiu złożonych kwestii bioetycznych. Jak bardzo publikacja ta jest aktualna, świadczy fakt, że ukazała się już jako drugie, uzupełnione wydanie w stosunku do pierwszego, pod tytułem: *Przyjąć życie. Bioetyka w obronie człowieka* (Niepokalanów, WOF 2008, ss. 312).

Na publikację składają się trzy części, które przedstawiają wybrane zagadnienia z zakresu bioetyki fundamentalnej i szczegółowej. Pierwsza część podejmuje konfrontację różnych nurtów myśli filozoficznej i etycznej, które pozytywnie lub negatywnie wpłynęły i wciąż wpływają na sposób interpretacji aktualnego postępu naukowego i technologicznego. Znajdujemy tu kompetentnie przedstawioną krytykę takich nurtów ideologicznych jak redukcjonizm naukowy, utopia i nihilizm. Obok tego zostały przedstawione także pozytywne elementy postępu w zakresie biotechnologii i biomedycyny. Druga część publikacji porządkuje wybrane zagadnienia szczegółowe z dziedziny bioetyki, a wśród nich problemy związane z inżynierią genetyczną, opieką paliatywną i praktyką medyczną. Czytelnik znajdzie tam również poprawne przedstawienie najważniejszych problemów etycznych związanych z opieką nad pacjentami dotkniętymi chorobą AIDS w terminalnej fazie choroby. Interesująco zostało tam ujęte zagadnienie przekazywania informacji na temat zdrowia pacjenta, w jego oczekiwaniu na trudne do przyjęcia decyzje. W trzeciej części znajdziemy wywiady, które podejmują ważne problemy bioetyczne na poziomie popularno-

naukowym, w tym m.in. problemy związane z ludzkim cierpieniem, prokreacją i powołaniem lekarskim. Wszystkie trzy części stanowią zwartą całość, której przyświeca idea bioetyki jako dyscypliny etycznej, stojącej w obronie życia człowieka.

Publikacja ks. S. Warzeszaka stanowi ważny wkład do debaty publicznej w obszarze bioetyki, gdyż stawia sobie za cel próbę sformułowania adekwatnej odpowiedzi na wyzwania bioetyczne naszych czasów. We wszystkich poruszanych zagadnieniach bioetycznych autor wykazuje głębokie zrozumienie ich kontekstu światopoglądowego i społecznego. Dzięki temu problematyka bioetyczna znajduje wiele wyważonych rozwiązań, dostępnych dla umysłowości uprzedzonej w stosunku do światopoglądu chrześcijańskiego i etyki katolickiej. Choć autor przedstawia problematykę bioetyczną z punktu widzenia etyki chrześcijańskiej i w całkowitej zgodności z nauczaniem Kościoła katolickiego, to jednak pozwala na rozwinięcie debaty, w której różne stanowiska mogą znaleźć miejsce i skonfrontować się z obiektywną prawdą o człowieku i wartości jego życia. Mimo jednoznaczności stwierdzeń o charakterze doktrynalnym, debata bioetyczna pozostaje otwarta na poszukiwania wspólnego konsensu w istotnych dla człowieka i jego przyszłości rozwiązaniach. Niemniej, pozostaje krytyczna wobec dominujących trendów utylitarystycznych i redukcjonistycznych, które są nie do przyjęcia ze względu na ciążący na nich błąd antropologiczny, otwierający możliwość wielu nadużyć.

Uważny czytelnik zwróci uwagę na preferencje filozoficzne i etyczne, jakie dominują w tekście publikacji. Z jednej strony jest to egzystencjalizm Martina Heideggera, a z drugiej personalizm eg-

zystencjalny i prudencjalny, obecny w niektórych nurtach bioetyki katolickiej, reprezentowanej zwłaszcza przez takich bioetyków jak: B.M. Ashley, K.D. O'Rourke, E. Sgreccia, E. Pellegrino, D. Tettamanzi, T. Biesaga. Egzystencjalna interpretacja doświadczenia postępu technologicznego, którą niezwykle głęboko ujął Heidegger, pozwala uświadomić sobie, jakim przeznaczeniem jest dla człowieka technika i jej władza nad przyrodą. Niemożliwość uniknięcia ani wstrzymania postępu techniki sugeruje, że człowiek zdany jest na nią „na dobre i na złe”. Dotyczy to zwłaszcza jej narzędziowego charakteru, ale także oddziaływania na ludzką cywilizację. Przede wszystkim zaś ontologiczny charakter determinacji techniki dobrze oddaje fakt, że człowiek jest skazany na technikę. Wynika to z natury rzeczy i jej poddania władzy człowieka. Z kolei personalizm egzystencjalny i prudencjalny wyraźnie postuluje zdolność człowieka do panowania nad techniką oraz jej skutkami dla ludzkiego życia. Roztropność i wolność stanowią dwie wartości, które są absolutnie nierozłączne aby mogły spełnić właściwą funkcję w życiu człowieka jako odpowiedzialnego podmiotu działania.

Szczególnym przedmiotem uwagi podczas lektury książki ks. S. Warzeszaka powinna być refleksja nad nihilizmem jako wiodącym kierunkiem nowożytnego pojmowania ludzkiej egzystencji. Autor, sięgając do inspiracji sformułowanych przez Fryderyka Nietzschego, ukazał niezwykle niebezpieczną tendencję, która przekłada się na podejście współczesnego człowieka do własnego ciała, a nawet własnego życia. Jeśli wiązać sens życia wyłącznie z możliwością realizacji „woli mocy” – jak chciał tego Fryderyk Nietzsche – wówczas choroba i cierpienie bezpośrednio postulują eutanazję i zabójstwa

każdego „życia niewartego życia”. Podobnie też redukcjonizm biologiczny i utopia, wzięte w swych skrajnych sformułowaniach, stanowią ideologiczne niebezpieczeństwo podważania wartości życia jako życia w konkretnej ludzkiej kondycji istnienia. Odrzucenie uwarunkowań realnego istnienia człowieka w świecie, a zarazem przeznaczonego do pełni istnienia w Bogu, prowadzi do nieskończonych nadużyć i stosowania przemocy wobec ludzkiego życia. W odpowiedzi na obecny „stan ducha” ks. S. Warzeszak formułuje zasady etyczne, które zasługują na szczególną uwagę w obszarze bioetyki. Są to zasady personalizmu prudenckiego, nawiązujące do klasycznych zasad kazuistyki, swoistych reguł działania, a zarazem uwzględniające godność i powołanie osoby ludzkiej w relacji do Boga, do społeczności i własnego podmiotu.

Godna odnotowania pozostaje jeszcze kwestia aplikacji ogólnych zasad bioetyki do przypadków szczegółowych. Na przykładzie biotechnologii, choroby AIDS oraz opieki paliatywnej i etyki umierania autor ukazał możliwości rozwiązywania złożonych kwestii bioetycznych przy zachowaniu pełnego poszanowania nienaruszalności życia ludzkiego, jego godności i nadprzyrodzonego przeznaczenia. Szczególnie uważnie należałoby przyjrzeć się zasadom kierującym działaniem lekarza w terminalnej fazie choroby pacjenta, stosowania terapii przedłużającej jego życie i proporcjonalnego stosowania środków terapeutycznych. Zaufanie do lekarza, do jego kompetencji i wiarygodności, znajduje podstawy w osobowym odniesieniu do pacjenta. W ostatnim rozdziale książki autor zamieścił wywiad, w którym porównał moralny i duchowy status lekarza i kapłana. Te dwie formy powołania wyróżniają się szczególnym sposobem podejścia do człowieka i pozo-

stają w specjalnej relacji do jego fundamentalnych potrzeb.

Książka ks. S. Warzeszaka zasługuje na uwagę każdego czytelnika, który jest zainteresowany problematyką obrony życia i odpowiedzią na aktualne wyzwania w dziedzinie medycyny i biotechnologii. Można w niej znaleźć bądź lekturę naukową bądź popularnonaukową. Została ona tak pomyślana, aby część popularna, którą stanowią wywiady, była komentarzem do argumentacji bardziej złożonej, czy to na poziomie filozoficznym, czy ściśle bioetycznym. Aparat naukowy został dyskretnie ukryty w przypisach zamieszczonych na końcu, aby nie obciążał uwagi czytelnika, a jednocześnie precyzyjnie pokazywał źródła rozwijanych myśli. Również posłowie, którym została opatrzona książka, ma za zadanie nakreślić w sposób popularnonaukowy najważniejsze założenia doktrynalne bioetyki w ujęciu Jana Pawła II. W ten sposób czytelnik otrzymuje dobre i twórcze opracowanie różnorodnych zagadnień bioetycznych na zróżnicowanym poziomie trudności pojmowania i zdolności przyswajania.

ZDZISŁAWA S. SPECHT-ABRAMIUK

Jerzy Szyran OFMConv, *Dialogalny charakter przymierza małżeńskiego. Studium teologiczno-moralne*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2010, ss. 367.

U progu swojego małżeńskiego życia, każda para w obliczu Boga i wspólnoty Kościoła zawarła sakramentalne przymierze, będące konsekracją miłości i fundamentem małżeńskiej jedności. Na co dzień jedność małżeńską buduje się przez